

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

919.

Första kammaren.

Nr 6.

Onsdagen den 5 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående vissa invallningsföretags hänförelse under lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879.

Anställdes val av sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning sistlidna år, vilken granskning skall taga sin början den 1 oktober 1919; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till revisorer utsedda följande ledamöter av riksdagens första kammare:

herr Dahl	med 55 röster
» von Geijer	» 55 »
» Gustafsson, Karl J. A., ...	» 55 »
» Hult	» 55 »
» Olsson, Olof, ...	» 55 »
friherre Silfverschiöld	» 55 »

Företogs val av tre revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning år 1918; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit därtill utsedda följande ledamöter av riksdagens första kammare:

herr Ingeström	med 30 röster
» Roos	» 30 »
» Boberg	» 29 »

sedan ordningen mellan de två förstnämnda blivit genom lottnings bestämd.

Anställdes val av tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning år 1918; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmän:

herr Almer	med 26 röster
» Antonsson	» 26 »

herr Barthelson	med 26 röster
» Bergqvist	» 26 »
» Carlsson, Johan, ...	» 26 »
» Dalberg	» 26 »
» Ekman, Karl Johan, ...	» 26 »
» Ericsson, Ollas, ...	» 26 »
greve Hamilton, Alexander, ...	» 26 »
herr Hegardt	» 26 »
friherre Hermelin	» 26 »
herr Hult	» 26 »
» Jeansson	» 26 »
» Lagerkvist	» 26 »
» Lindblad, Anders, ...	» 26 »
» Lindblad, Ernst, ...	» 26 »
» Lyckholm	» 26 »
» Neiglick	» 26 »
» Nilsson, Johan, ...	» 26 »
» Nilson, Karl August, ...	» 26 »
» Nylander	» 26 »
» Rooth	» 26 »
» Strömberg	» 26 »
greve Wachtmeister, Henning, ...	» 26 »

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning år 1918; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmanssuppleanter:

herr Enhörning	med 19 röster
» Gustafsson, K. J. A., ...	» 19 »
» Neess	» 19 »
» Frändén	» 19 »
» Pettersson, Malkolm, ...	» 19 »
» Rosén	» 19 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 2 och 3.

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av en dit remitterad motion.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 1, i anledning av andra kammarens remiss av motion, nr 39, av herr Hage, angående åvägabringande av sådana bestämmelser, att riksdagsgrupp må kunna erhålla anslag för avlöande av sekreterare.

Till konstitutionsutskottet hade andra kammaren hänvisat en därstädes av herr Hage väckt motion, nr 39, vari hemställts, att riks-

dagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga ett förslag till sådana bestämmelser, att riksdagsgrupp kunde erhålla anslag för avlönan-
 de av sekreterare.

Om återlämnande från konstitutionsutskottet av en dit remitterad motion.
 (Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna memorial yttrat, att enär den i motionen väckta frågan avsåge utredning av en anslagsfråga och således icke fülle inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet, utskottet föranlätas att till andra kammaren återlämna ifrågavarande motion, vilket utskottet finge för riksdagen anmäla.

Herr vice talmannen: Herr talman! Denna fråga har varit under behandling i talmanskonferensen, och denna fann då motionen lämpligen böra behandlas av tillfälligt utskott. Jag får på grund därav hemställa, att första kammaren måtte lägga memorialet till handlingarna med förklarande, att ifrågavarande motion är av beskaffenhet att böra behandlas av tillfälligt utskott. Andra kammaren har fattat beslut i samma riktning.

Efter härmed slutad överläggning lades nu föredragna memorial till handlingarna med förklarande att ifrågavarande motion vore av beskaffenhet att höra till behandling av ett tillfälligt utskott.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 2, i anledning av kamrarnas remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m.

Ang. fråga av vilket utskott en Kungl. proposition bör behandlas.

Detta memorial hade följande lydelse:

»Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 7, med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m.

Då det i propositionen framlagda lagförslaget enligt utskottets mening icke faller inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet, föranlätas utskottet att till kamrarna återlämna ifrågavarande proposition, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr Clason: Herr greve och talman, mina herrar! Då den föreliggande frågan är av ganska stor principiell räckvidd, skall jag an hålla, att en stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Det lagförslag, om vars remitterande uppstått skilda meningar, avser lindring i kostnaderna för mindre bemedlades sinnessjukvård. Förslaget innebär, att mindre bemedlade sinnessjuka skola i vissa fall åtnjuta lindring i dessa kostnader och att kostnaderna för denna lindring skola utgöras av det fattigvårdssamhälle, vilket vederbörande tillhör, men att därefter detta fattigvårdssamhälle i sin tur skall

Ang. fråga av kunna utfå gottgörelse av landstingsområdet. När detta lagförslag vilket utskott hänvisats till konstitutionsutskottet, har detta uppenbarligen skett, en Kungl. därför att man har ansett förslaget falla under § 38 mom. 2 riksdagsordningen, enligt vilket lagrum nämnda utskott skall behandla proposition bl. a. frågor om ändring av en del lagar och författningar angående bör behandlas.

(Forts.)

viss mera konstitutionell innebörd, »så ock av *kommunallagarna*». Man har velat tolka uttrycket »kommunallagarna» så vidsträckt, att dit skulle kunna hänföras även sådana lagar som den föreliggande, således lagar, där det i allmänhet är fråga om att pålägga kommunerna vissa uppgifter. Enligt min mening och enligt konstitutionsutskottets enhälliga mening är nu detta alldeles oriktigt. Vi mena, att uttrycket »kommunallagarna» i § 38 mom. 2 riksdagsordningen skall tolkas inskränkt, och att det sålunda avser kommunallagarna i egentlig mening, och jag är övertygad om, att det kan bjudas goda och avgörande skäl härför.

Den ifrågavarande bestämmelsen inskrevs i riksdagsordningen genom en grundlagsändring av år 1909, bakom vilken låg ett sakkunnigutlåtande av år 1907. I detta sakkunnigutlåtande, som hade tillkommit för att få till stånd en mera praktisk handläggning av riksdagsgöromålen, varvid man genast kom in på frågan om lätande av lagutskottets arbetsbörda, framfördes som det positiva skälet varför kommunallagstiftningen skulle överflyttas till konstitutionsutskottet, att den utgjorde »underlaget för vårt nuvarande representationsskick», och detta skulle även fortfarande komma att bliu fallet» efter anagandet av det då vilande rösträttsförslaget. Det framhölls vidare, att det samband, som på detta sätt förefanns mellan grundlagsbestämmelserna och den kommunala lagstiftningen, talade för att dessa frågor skulle behandlas av samma utskott, och det påpekades också vissa formella likheter mellan å ena sidan grundlagarna och å den andra sidan kommunallagarna. Mina herrar, den kommunala lagstiftning, som 1907 års sakkunniga sålunda förklarade vara underlaget för vårt nuvarande representationsskick, och som de på samma grund ville flytta till konstitutionsutskottet, ja, den kunde sannerligen icke vara någon lags iftning om kommunal sjukvård och hälsovård och en massa andra dylika frågor, utan det var alldeles tydligt den *rena* kommunallagstiftningen. Därom råder icke det ringaste tvivel. Något förslag av de sakkunniga att flytta alla de andra lagarna med i viss mån kommunal innebörd från lagutskottet över till konstitutionsutskottet förelåg och föreligger icke.

Samma sak framgår nu också av andra förhållanden. De sakkunniga läto sitt betänkande åtföljas av en tabell, i vilken de uppvisade de ärenden, som år 1907 hade handlagts av lagutskottet, men som i stället skulle hava handlagts av konstitutionsutskottet, om de sakkunnigas förslag om kommunallagarnas överförande till konstitutionsutskottet varit genomfört redan vid denna tidpunkt. I denna tabell upptagas uteslutande de *rena* kommunallagarna, landstingsförordningen, förordningarna om kommunalstyrelse i stad och på landet, om kyrkoråd och skolråd o. s. v. Andra lagar däremot, vissa

lagar av blandat innehåll, exempelvis lagar om kommunernas skyldighet att deltaga i väghållnings- och skjutsbesvären och åtskilliga andra dylika lagar, flyttade samma sakkunniga över till ett annat utskott, nämligen till jordbruksutskottet. Det finns så vitt jag förstår ingen möjlighet, att om de sakkunniga hade menat, att dessa sistnämnda lagar, lagar av blandat innehåll, skulle gå in under begreppet *kommunallagarna*, de då skulle hava kunnat använda detta uttryck, kommunallagarna, såsom beteckning på de lagar, som de hänvisade till konstitutionsutskottet. De skulle då hava skrivit kommunallagarna, med undantag av dem, som äro hänvisade till vissa andra utskott, exempelvis till jordbruksutskottet eller andra.

Ang. fråga av vilket utskott en Kungl. proposition bör behandlas.

(Forts.)

Jag är emellertid säker på, att det kan ges ytterligare bevis för samma sak. Ordföranden hos 1907 års sakkunniga och i 1908 års konstitutionsutskott, vilket sedan behandlade frågan, var den högt aktade ledamoten av denna kammare, professorn i statsrätt och förvaltningsrätt Hugo Blomberg. Bland hans arbeten finnas två, i vilka han kommer in på begreppet kommunallagarna. I det ena arbetet, Den nordiska förvaltningsrätten, säger han, att ett verkligt ordnat kommunalt liv ej kan sägas vara genomfört i Sverige »förrän genom de nu gällande *kommunallagarna*», varpå han *uppräknar* dessa kommunallagar, och denna uppräknning omfattar just vad jag nyss kallade de *rena* kommunallagarna, dessa och inga andra. I ett annat arbete, Svensk statsrätt, sammanför han under ett gemensamt begrepp, »konstitutionella stadgar», ett större antal »lagar och förordningar eller delar av sådana, som utan att stiftas såsom grundlag väsentligen hava statsförfattningssinnehall och därmed supplera grundlagarna, vilka också till dem direkt eller indirekt hänvisa», och bland dessa konstitutionella stadgar räknar han också »*kommunallagarna*». Det är hans egna ord. Tror någon, att professor Blomberg under några förhållanden skulle hava kunnat hänföra en sådan lag som den här förevarande till dessa konstitutionella stadgar?

1907 års sakkunnigförslag framlades genom en kungl. proposition för 1908 års riksdag, som i allt väsentligt godkände förslaget. Men det fanns motionärer, som yrkade någonting helt annat. En av dessa motionärer, herr Hammarlund, ville hava en annan fördelning av ärendena mellan utskotten. Han kritiserade i sin motion utförligt de sakkunnigas och Kungl. Maj:ts förslag. Han framhöll därvid, att det enligt hans uppfattning icke skulle vara lyckligt att till konstitutionsutskottet överflytta »kommunallagarna»; han använde alltså precis samma term, som använts av de sakkunniga och i propositionen. Kommunallagarna borde istället sammanföras med åtskilliga andra ärenden, vilka han ansåg stå i mycket nära samband med den kommunala lagstiftningen. Därefter räknar han upp en mängd sådana ärenden, bl. a. även lagstiftningen angående skolor och undervisningsväsende, lagar angående fattigvård och hälsovård o. s. v. Det stod således även för honom fullt klart, att till begreppet kommunallagarna i 1907 års förslag hörde icke alla dessa övriga lagar rörande vissa andra kommunala ändamål och förhållanden, sådana som det nu förevarande, och just därför ville han genom andra grundlagsändrin-

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

gar än de av de sakkunniga föreslagna sammanföra dem alla under ett. Konstitutionsutskottet och riksdagen avvisade däremot detta förslag och stannade för de sakkunnigas förslag. Jag frågar: kan något tydligare bevis givas för att konstitutionsutskottet och riksdagen vid genomförandet av 1907 års sakkunnigas förslag till »kommunallagarna» i § 38 mom. 2 riksdagsordningen blott räknade vad jag kallar de rena kommunallagarna? Det synes mig vara fullkomligt otvetydigt ådagalagt.

Av 1907 års sakkunniga är flertalet numera icke i livet. En av dem, som hade ett ganska väsentligt arbete hos de sakkunniga, nämligen deras sekreterare, lever emellertid ännu. Han var också under många år sekreterare i konstitutionsutskottet. Jag har tillåtit mig att fråga honom om hans uppfattning i saken, och han har för mig bekräftat, att de sakkunniga med »kommunallagarna» icke menade något annat än de rena kommunallagarna, något som jag nu också på andra skäl visat vara fullkomligt klart.

Är således grundlagsändringens mening fullt klar, är också hitillsvarande praxis synnerligen klar. Under de år som gått sedan år 1909 har en hel rad med lagar, som avsett kommunala ändamål och som ålagt kommunerna bördor i vissa avseenden, som man menat att kommunerna skulle bidra till, men vilka lagar icke därför varit rena kommunallagar, hänvisats till lagutskottet. Jag kan erinra om slakthuslagen av år 1913, som har bestämmelser, som ålägga kommunerna vissa förpliktelser, lagen angående vissa åtgärder mot lungrot av år 1914, som gör detsamma, lagen angående skyddskoppypning av år 1915 m. fl. Det finns säkerligen en hel rad av sådana lagar. Frågor om fattigvårdslagstiftningen, vilken det förevarande lagförslaget griper nära in på, hava två gånger, 1910 och 1915, hänvisats till lagutskottet, när det varit fråga om lagändring i dylika fall. När det gäller en skrivelse, har ärendet gått till tillfälligt utskott. Då den stora frågan om fattigvårdslagstiftningen i fiol var före, beslöto visserligen båda kamrarna, att propositionen skulle hänvisas till ett särskilt utskott, men det beslöts på samma gång, att om icke kamrarna enades om tillsättandet av ett särskilt utskott för ändamålet, propositionen skulle hänvisas till lagutskottet. Det var båda kamrarnas enhälliga beslut. På samma sätt har det varit med en hel rad andra lagar, som ålägga kommunerna vissa förpliktelser eller utgifter eller giva dem vissa rättigheter. Jag är alldeles säker på, att man skulle kunna påvisa åtskilliga andra, men jag har icke kunnat gå igenom dem alla. Man behöver ju endast erinra om lagar om boställsordningar och byggnadskyldighet, lagar om olika sorters försäkringar o. s. v. Jag kan icke förstå, varför icke pensionsförsäkringen också skulle höra hit. Kort sagt, man kan säga, att frågor inom området för hela den sociala lagstiftningen icke hava hänvisats till konstitutionsutskottet utan till andra utskott. Jag hemställer då till kammaren, hur det skulle gå, om vi nu skulle fatta begreppet »kommunallagarna» så vidsträckt, att vi hädanefter skulle ge oss in på att till konstitutionsutskottet hänvisa alla dylika lagfrågor. Vi skulle då slå in på en helt annan bog än den vi hittills följt, en bog, som står i bestämd strid

med deras mening, som lagen gjorde, och i strid mot hittillsvarande praxis.

Nu har till stöd för denna remiss till konstitutionsutskottet, såvitt jag kunnat finna, anförts huvudsakligen två skäl: Det första är en hänvisning till regeringsformen § 57, där i andra momentet står: »Huruledes särskilda menigheter må för egna behov sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarna, vilka av konungen och riksdagen gemensamt stiftas.» Det är infört som ett andra moment till den bekanta paragraf, vars första moment talar om att svenska folkets beskattningsrätt utövas av riksdagen allena. Man har nu sagt: där står också ordet »kommunallagarna», och det bör tolkas på samma sätt där som i § 38 riksdagsordningen, och bör det tolkas vidsträckt i regeringsformen, bör det även tolkas vidsträckt i riksdagsordningen. Jag skall alldeles lämna den sidan av saken därhän. Jag tror emellertid icke, att då det är fullt klart, vad man 1909 menade i riksdagsordningen med »kommunallagarna», d. v. s. att man tog dem i denna bemärkelse av rena kommunallagar, man behöver därvid låta sig influeras av, om man möjligen 1862 skulle ha menat något annat i 57 § regeringsformen. Nu är det emellertid så, såvitt jag förstår, att det är fullkomligt otvetydigt, att man 1862 och 1863, när förslag till dessa bestämmelser framlades för riksdagen — de blevo ju grundlag först senare — med »kommunallagarna» menade just precis samma författningar, som jag kallat för de rena kommunallagarna och vilka man då införde i grundlagen på precis samma grunder, som sedermera varit omnämnda, nämligen att dessa författningar skulle ligga till grund för representationsreformen. Men jag vill påpeka, att alldeles oberoende av detta synes mig den där bevisföringen med hänvisning till § 57 regeringsformen icke riktig, ty § 57 regeringsformen är inte alls tillkommen för att ge någon definition på begreppet »kommunallagar». Den säger, att frågan »huruledes» d. v. s. om *det sätt, på vilket* särskilda menigheter må för sina egna ändamål sig beskatta, skall bestämmas genom kommunallagarna och att dessa skola stiftas av konung och riksdag gemensamt. Det sista är givetvis bestämmelsens huvudinnehåll. Ja, *huruledes* menigheter skola beskatta sig, då det gäller deras egna ändamål, det bestämmas just genom de lagar, som jag redan kallat för de rena kommunallagarna. Men § 57 säger varken, att alla de författningar, enligt vilka kommuner kunna åläggas att bidra till vissa allmänna ändamål, skola hänföras till detta begrepp »kommunallagarna» sådant kan i själva verket ske både genom civillag och kyrkolag och alla möjliga andra lagar, och det sker i de flesta fall genom sådana andra lagar och icke genom kommunallagarna — ej heller och än mindre har § 57 regeringsformen det allra ringaste att säga om vart förslag till sådana lagar skola remitteras. Det är uteslutande föreskrivet i riksdagsordningen.

Nu är det tydligt, att detta är just en sådan lag, som rör frågan, om ett visst ändamål skall anses höra till kommunala ändamål eller icke. Men det finnes icke ett ord i denna lag, som nu är före, om *på vad sätt* beskattningsmyndigheten i kommunerna skall kunna ut-

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

övas. Det säges bara, att kommunerna skola bidra till ett visst ändamål. *Huruledes* beskattningsmyndigheten skall utövas, bestämmas, som vanligt, genom kommunallagarna.

Det andra skälet, som anförts, är några ord i konstitutionsutskottets utlåtande i fjol, när det gällde frågan om vart ett förslag om provtaxering skulle hänvisas, om det skulle ske till bevillningsutskottet eller konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet stannade då för det sista. Jag erkänner nu mycket gärna, att vissa ord i konstitutionsutskottets motivering härför äro oförsiktigt formulerade och enligt min tanke oriktigt formulerade. Men den huvudfråga, som då förelåg, var dock en annan. Det gällde då verkligen grunderna och sättet för hur den kommunala beskattningen i vissa fall skulle utövas. Men även om utskottet då skulle ha misstagit sig i ett enskilt fall, så frågar jag: är detta nu något skäl att *mot* grundlagstiftarnas klara mening, *mot* den tolkning av ordet »kommunallagarna» som man hittills länge konsekvent har tillämpat, *mot* praxis och *mot* dessutom, såvitt jag kan finna, en rimlig och förnuftig fördelning av riksdagsärendena, nu skicka denna lag till konstitutionsutskottet och därmed slå in på en helt ny bana, som skulle giva åt detta utskott ett mycket vidsträckt arbetsområde, uppgifter, som man aldrig har tänkt sig skulle komma dit, då utskottet skapades, och för vilka utskottet icke har blivit sammansatt och som, såvitt jag förstår, utskottet inte heller är i stånd att tillfyllestgörande fullgöra tillsammans med sina nuvarande uppgifter.

Jag ber på denna grund att vördsamt få hemställa till kammaren, att kammaren icke ville vidtaga en sådan total omvälvning, utan remittera propositionen till lagutskottet.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Jag skall söka i korthet redogöra för de motiv, som föranlett talmannskonferensen upprepade gånger att ansluta sig till den uppfattningen, att förevarande fråga bör behandlas av konstitutionsutskottet.

Innebörden utav denna kungl. proposition har blivit klarlagd utav den föregående talaren, den behöver jag sålunda icke utreda.

Frågan gäller, huruvida denna lag, varom förslag här föreligger, är att anse som en kommunallag eller icke. Den föregående talaren har något vidlyftigt sökt gå in på de motiv, som han tror ha varit bestämmande för 1907 års kommitterade vid de förändringar som de föreslog uti grundlagarna. Man får dock gå ut ifrån, att när behandlingen utav kommunallagarna överflyttades ifrån lagutskottet till konstitutionsutskottet, därmed icke avsågs någon förändring av innebörden av själva begreppet kommunallagar.

Nu har talmannskonferensen första gången utan meningsskiljaktighet ansett, att denna frågas behandling bör tillkomma konstitutionsutskottet, och man har då stött sig på 38 § riksdagsordningen — som har blivit citerad av den föregående talaren — jämförd med 57 § regeringsformen, som stadgar om kommunallagarnas stiftande av Konungen och riksdagen gemensamt. Att ordet »kommunallagar-

na» på dessa båda ställen skulle vara tagna i olika bemärkelser, finnes ingen anledning att förutsätta.

Jag skall dessutom be att få anföra vad en framstående statsrättslärare, professor H. L. Rydin, i detta avseende säger. Enligt honom kallas i Sverige kommunallagar sådana lagar, som bestämma dels en kommuns rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, dels villkoren för rättigheten att bli medlem av en kommun med därtill hörande förmåner och förpliktelser, dels de organ, genom vilka kommunen äger uttrycka och verkställa sin vilja, dels den ordning, som bör gälla för kommunmedlemmars deltagande i den kommunala styrelsen, dels den förpliktande kraft, som bör tillkomma styrelsens beslut, dess verkningskrets samt särskilt omfånget av dess beskattningsrätt och därmed sammanhang ägande hushållning. Av ålder ansågs den kommunala lagstiftningen — där ej föremålet var av beskaffenhet att böra hänföras till allmän civil-, kriminal- eller kyrkolag, ståndsprivilegier eller bestämmelser om beskattning för statsändamål — tillhöra Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt. Särskilt hans — i 1809 års regeringsform § 89 erkända — rätt att bestämma grunderna för allmänna inrättningar. Sedan 1862 en utsträckt och på moderna principer grundad kommunal självstyrelse införts, ansågs emellertid den kommunala organisationen kräva den trygghet och varaktighet, som av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag ger, så mycket mer som denna organisation i åtskilligt fick en grundläggande betydelse för den 1866 utfärdade nya riksdagsordningen. Därför gjordes i samband med representationsförändringen 1866 följande tillägg i regeringsformens § 57: »Huruledes särskilda menigheter må för egna behov sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarna, vilka av konungen och riksdagen gemensamt stiftas.»

Till kommunallagar hänföres obestriddligen 1862 års förordningar om kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm samt om landsting, ävensom 1862 och 1863 års kyrkostämmoförordningar, 1882 års förordning om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg samt 1909 års lag angående folkskoleväsendet i vissa städer. Vidare torde åtskilliga i andra lagar förekommande bestämmelser, som ordna samfundsangelägenheter, vilkas vårdande i större eller mindre mån anförtratts åt kommunerna, såsom skol-, sundhets- och fattigväsande m. m., vara av kommunalags natur. Ett belysande exempel härpå erbjuder behandlingen vid 1871 års riksdag av det då framlagda förslaget till förordning angående fattigvården. I den kungl. propositionen härom överlämnades förslaget till riksdagen, på det att riksdagen i fråga om de delar av förslaget, vilka vore att hänföra till kommunallag eller anginge statens skyldighet i vissa fall att bekosta fattigvård, måtte jämlikt 57 § regeringsformen fatta beslut samt jämväl över förslaget i övrigt avgiva underdånigt yttrande. Det förklarades således i propositionen, liksom även sedermera i ingressen till 1871 års förordning om fattigvården, uttryckligen, att vissa delar därav vore av kommunallags natur. Att så även är fallet med motsvarande delar av 1918 års fattigvårdslag lider intet tvivel.

åga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)

Det kan visserligen invändas, att när förslaget till 1918 års fattigvårdslag remitterades till utskott — det behandlades som bekant av särskilt utskott — båda kamrarna beslöto att eventuellt hänvisa propositionen till lagutskottet och ej till konstitutionsutskottet; men detta lärar hava berott därpå, att då förslaget innehöll även delar, som hörde till lagutskottets behandling, och man hade sig bekant, att detta utskott gärna ville däröver avgiva utlåtande, under det att konstitutionsutskottet icke önskade få förslaget under sin behandling, man föredrog, att förslaget överlämnades till lagutskottet. Från innevarande års riksdag kunna även anföras liknande exempel. Konstitutionsutskottet har fått till sig remitterade och behållit två i första kammaren av herr Fant väckta motioner, den ena om ändring av 5 § i förordningen angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande, och den andra om ändring av § 12 i lagen angående döfstumundervisningen. Dessa motioner äsyfta, att vederbörande landsting, respektive kommun skall lämna icke blott som nu resekostnadsersättning utan även dagtraktamente åt markegångsdeputerade samt ledamöter av döfstumskolestyrelse och nämnd likasom revisorer. I går hänvisades av båda kamrarna till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag om anställande av distriktsbarumorskor m. m. Enligt det vid denna proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden hemställde föredragande departementschefen, att berörda lagförslag, som borde tillkomma i den för kommunallag stadgade ordning, måtte föreläggas riksdagen till antagande, och biföll Hans Maj:t Konungen denna av statsrådets övriga ledamöter (biträdda hemställan.

Jag skall be att dessutom något få uppehålla mig vid konstitutionsutskottets memorial nr 10 vid 1918 års riksdag, vilket memorial även av den föregående talaren berördes. Det var så, att Kungl. Maj:ts proposition nr 130, i vad den avsåg förslag till förordning om provtaxering, hänvisades av första kammaren till konstitutionsutskottet och av andra kammaren till bevillningsutskottet, och frågan gick således till konstitutionsutskottets avgörande. I det nämnda memorialet nr 10 säger konstitutionsutskottet, sedan det underkänt de motiv, på grund av vilka man ansett, att propositionen borde hänvisas till bevillningsutskottet, följande, som jag ber att få citera och som för oss i talmanskonferensen haft en helt annan betydelse och innebörd än den, som den föregående talaren ville inlägga i detta uttalande. Utskottet säger: »Det heter nämligen i § 57 regeringsformen: 'Huruledes särskilda menigheter må för egna behov sig beskatta, bestämmas av kommunallagarna, vilka av konungen och riksdagen gemensamt stiftas.' Av detta stadgande torde framgå, att bestämmelser om kommunalbeskattning ej få meddelas annorstädes än i kommunallagarna, eller, omvänt, att de bestämmelser, som i vilken lag eller författning som helst meddelas i detta ämne, i och med detsamma få kommunallags karaktär, vilket ur konstitutionell synpunkt innebär, dels att de jämlikt nyss återgivna grundlagstadgande skola beslutas av konung och riksdag gemensamt, dels att de vid behandlingen inom riksdagen skola hänvisas till konstitutionsutskottet. — —

I överensstämmelse härmed hava också kamrarna regelbundet handlat.»

Sedan konstitutionsutskottet i sitt nu föreliggande memorial nr 2 yttrat, att det i Kungl. Maj:ts proposition nr 7 framlagda lagförslaget enligt utskottets mening icke faller inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet, samt av sådan anledning till kamrarna återlämnat ifrågavarande proposition, har detta ärende företagits till behandling i talmanskonferensen, som därvid vidblivit sin förut uttalade åsikt. Andra kammaren har redan lagt memorialet till handlingarna med förklarande, att ärendet vore av beskaffenhet att tillhöra konstitutionsutskottets handläggning.

Vad beträffar den sista ärade talarens yttrande, att konstitutionsutskottet icke vore så sammansatt, att det vore kapabelt att behandla ärenden av denna art, synes mig den frågan vara någonting, som faller utanför det här föreliggande spörsmålet.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att första kammaren måtte vidhålla sitt förut fattade beslut, att Kungl. Maj:ts proposition nr 7 skall behandlas av konstitutionsutskottet, samt följaktligen förklara, att propositionen skall till utskottet återlämnas.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Jag måste beklaga, om en ny praxis nu skulle införas beträffande de frågor, som höra under konstitutionsutskottets behandling på det sätt, att man skulle låta utskottet behandla alla möjliga lagar om fattigvård och sociallagstiftning, som förut ansetts tillhöra lagutskottet eller tillfälligt utskott. Jag kan icke inse, att det finnes några verkliga skäl för den praxis, som talmanskonferensen nu synes vilja inaugurera, och jag hoppas, att kammaren icke skall gå in på denna väg att ålägga konstitutionsutskottet en så vidsträckt skyldighet, som det förut icke haft.

Som vi veta, kom den kommunala lagstiftningen i egentlig mening under konstitutionsutskottets behandling genom 1909 års riksdags beslut. Detta föregicks av en utredning av vissa sakkunniga, och denna utredning tillkom på grund av en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t, men märk väl denna skrivelse utgick icke från konstitutionsutskottet utan från tillfälligt utskott. När det sedan beslöts, att vissa ärenden skulle överflyttas från lagutskottet till konstitutionsutskottet, hörde dit kommunallagarna. Här har förut av herr Clason tydliggjorts, vad som menas med kommunallagar. Därmed kan icke menas alla möjliga lagar, som på något sätt beröra kommunerna. Man får skilja mellan kommunala beslut för egna ändamål och kommunala beslut för statens ändamål. Vad som rör kommunernas egna ändamål är tydligt bestämt uti de egentliga kommunallagarna, d. v. s. förordningarna av år 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad, om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd samt om landsting, om vilka författningars beskaffenhet av »kommunallagar» tvekan ej kan råda. De sakkunniga, som tillsattes 1907 hade tydligen också den uppfattningen av denna fråga, att till konstitu-

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

tionsutskottet skulle överföras blott de egentliga kommunallagarna. Uti en vid betänkandet fogad tabell hava kommitterade angivit de ärenden, som enligt deras förslag skulle tillkomma konstitutionsutskottet, men några frågor av annan art än de som falla under de egentliga kommunallagarna upptagas icke i denna tabell. Lagstiftningen rörande kommunala uppgifter ifråga om fattigvård, sjukvård och olika slag av allmän hälsovård är att söka på annat håll än i de egentliga kommunalförfattningarna och utgör en del av det vidsträckta lagområde, som benämnes social lagstiftning. Om denna lagstiftning skulle överflyttas till konstitutionsutskottet, förefaller det, såsom herr Clason redan sagt, att detta utskott borde få en helt annan sammansättning än nu är fallet.

Här har av vice talmannen anförts en juridisk auktoritet, nämligen professor Rydin. Jag vill gentemot hans påstående, att Rydin skulle vara för den uppfattning, som uttalats av talmanskonferensen mot konstitutionsutskottets enhälliga mening, anføra, att Rydin gör en bestämmd skillnad mellan kommunalbeskattning för kommunernas egna behov och dylik för statens ändamål. Hans åsikt i det fallet står i hans arbete »Svenska riksdagen» sid. 163 och 164, där han yttrar följande: »Den rätt till självstyrelse som tillkommer kommun, såväl världslig som kyrklig, bör i allmänhet giva den rätt att pröva, för vilket ändamål och i vilket omfång den må ålägga sina medlemmar utskylder. I tillämpningen kan dock denna grundsats undergå inskränkning; ty staten äger ålägga kommun att inom sin ort främja vissa statsändamål och i sammanhang därmed föreskriva, huru medel därtill genom bidrag av kommunens medlemmar skola anskaffas.»

Vid granskning av den föreliggande propositionen befinnes det, att det här gäller att åstadkomma en lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvården, och det torde med hänsyn till vad ovan sagts framgå, att det ändamål, som lagförslaget vill tillgodose, icke är sådant, att den på grannlagsförhållandet grundade gemensamheten i intressen inom en kommun är för dess karaktär avgörande, utan fast mera att sagda ändamål är av en allmän social natur. Vid sådant förhållande torde den omständigheten, att såväl primärkommuner som landstingskommuner i lagförslaget åläggas viss skyldighet att ansvara för ekonomiskt bidrag, vilken skyldighet kommer att medföra ökad kommunal beskattning, icke kunna förhindra, att lagförslaget bör anses falla under rubriken sociallagstiftning och icke hänföras till den kommunala lagstiftningen.

Dessutom vill jag framhålla ett praktiskt skäl, som gör, att man icke numera behöver tänka på att avlasta lagutskottet en del ärenden, såsom fallet var när konstitutionsutskottet fick vissa delar av kommunallagstiftningen. Lagutskottet har nämligen nu delats i två utskott, och samma behov till lindring av dess arbetsbörda torde därför icke längre vara gällande. Man bör då icke taga ifrån andra lagutskottet de frågor, som helt naturligt tillhöra detsamma. Även av detta praktiska skäl anser jag således, att konstitutionsutskottet haft rätt att visa ifrån sig denna fråga.

Det har nämnts, att andra kammaren fattat beslut om att vägra

att återtaga propositionen. Men jag tillåter mig härvidlag fästa uppmärksamheten på, att denna fråga avgjordes i andra kammaren helt hastigt på en dag, då de flesta trodde, att frågan icke skulle avgöras. Ordföranden i konstitutionsutskottet var bortrest, annars hade frågan sannolikt fått en annan utgång. Han hade lämnat i uppdrag åt ett par andra medlemmar i konstitutionsutskottet att framhålla de skäl, som tala för konstitutionsutskottets åtgärd, men dessa personer trodde icke, att frågan skulle förekomma på tisdagen och därför voro även de frånvarande, då beslutet fattades. Således bör icke detta andra kammarens beslut för oss vara avgörande.

Jag instämmer, herr greve och talman, i herr Clasons yrkande.

Herr Trygger: Jag har inom talmanskonferensen deltagit i detta ärendes behandling och lika med dess övriga ledamöter kommit till den uppfattningen, att detsamma grundlagsenligt bör behandlas av konstitutionsutskottet. Jag vill visst icke bestrida, att 1907 års sakkunniga, som framlade förslag till den grundlagsändring, som skedde 1909, hade den uppfattningen angående betydelsen av uttrycket kommunallagarna, att därmed skulle förstås de egentliga kommunallagarna, såsom den siste ärade talaren sade. Jag kan icke heller bestämt förneka, att konstitutionsutskottet, som yttrat sig över förslaget, och möjligen även riksdagen, när den antog den ändring i fördelningen av arbetet mellan utskotten, som skedde 1909, var av samma uppfattning, men detta kan icke få vara avgörande. Det är så, att de, som skriva lagarna, ibland — det ser man av motiven — ha en uppfattning, som är felaktig. Lagen är ofta klokare än lagstiftaren, och det är därför alldeles klart, att man icke får låta förarbetena vara avgörande, utan man måste se, vad som står i lagen. Denna skyldighet har man i ännu högre grad, då det gäller grundlag. Ty det står ju uttryckligen, att grundlagarna skola tillämpas efter deras ordalydelse, och man får därför icke i grundlagarna inlägga någon betydelse på grund av förarbeten, som stå i strid med ordalydelsen. Därigenom är också tydligen den möjligheten utesluten, att man skulle kunna tolka »kommunallagarna» olika i regeringsformen och i riksdagsordningen. Den betydelse ett uttryck har i regeringsformen måste det även tillerkännas i riksdagsordningen. Frågan blir alltså, vilken betydelse har uttrycket »kommunallagarna» i regeringsformen. Jag kan icke förstå annat än att, genom den grundlagsändring, som antogs definitivt år 1865, lagstiftningen angående kommunerna ifrån att förut ha tillhört Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftning överflyttades till konungens och riksdagens gemensamma lagstiftning. Hela den kommunala lagstiftningen kom sålunda att höra under uttrycket kommunallagarna i 57 § regeringsformen, och jag håller före, att en av de allra viktigaste delarna av kommunallagstiftningen just är den kommunala beskattningen och de förpliktelser och bördor, som kunna komma i fråga att åläggas kommunerna. Det är visserligen sant, att en del bördor, som åligga kommunerna, icke förut tillhört konungens ekonomiska lagstiftning, och dessa få naturligtvis be-

*Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)*

Ang. fråga av vilket utskott en Kungl. proposition bör behandlas. handlas i samma ordning som förut, men all annan kommunal lagstiftning skulle enligt 57 § överflyttas till avgörande av konung och riksdag gemensamt. För min del har jag sålunda den uppfattningen, att, då här är fråga om att lägga en börda på kommunerna, att förplikta dem till utgifter, en sådan påлага är av kommunallags natur och bör tillhöra konstitutionsutskottet.

(Forts.)

Herr Mannheimer: Herr talman, mina herrar! Den ärade talare, som inledde diskussionen i detta ämne, har redan så utförligt och uttömmande redogjort för konstitutionsutskottets uppfattning i denna fråga, att icke mycket finnes att tillägga, och de ärade talare, som efter honom haft ordet och stått på en motsatt ståndpunkt, hava icke, efter vad jag kunnat finna, på något sätt lyckats gendriva riktigheten av den uppfattning han gjort gällande. Alla och även herr Trygger äro väl ense om, att de, som lagen gjort, icke avsett, att frågor av sådan art som den ifrågavarande propositionen gäller skola behandlas av konstitutionsutskottet. Detta har såsom sagt tydligt visats av utskottets vice ordförande, men jag skulle vilja understryka ytterligare ett av de av honom framförda skäl som jag icke tyckt hava blivit tillräckligt betonat och som enligt min mening ådagalägger, att lagstiftaren icke med uttrycket »kommunallagarna» avsett ett så vidsträckt begrepp, som från motsidan göres gällande. När år 1907 frågan om fördelning av de olika ärendena mellan utskotten förelåg, beslöts på förslag av de sakkunniga att hänvisa frågor, som angå lagar och författningar rörande vägar till jordbruksutskottet. Det är uppenbart, att väglagen är en fråga av kommunal natur i vidsträckt bemärkelse men den blev av riksdagen tilldelad jordbruksutskottet. Det är då tydligt, att uttrycket »kommunallagarna», när det gäller att bestämma de ärenden som skola gå till konstitutionsutskottet, icke kan avse *alla* kommunallagar i nyssberörda bemärkelse. Man har redan gjort undantag med hänsyn till väglagen, och om riksdagen haft den uppfattningen, att allt som hör under kommunallagarna, med undantag av väglagen, skulle falla under konstitutionsutskottet, hade denna paragraf måst bli formulerad så, att man sagt, att till konstitutionsutskottet skall höra kommunallagarna med undantag av de delar av desamma som blivit hänvisade till annat utskotts behandling.

Vidare vill jag även ytterligare betona, att fördelningen av arbetsmaterialet mellan konstitutionsutskottet och andra lagutskottet skulle bli synnerligen otillfredsställande, om man skulle gå den väg, som nu föreslås. Konstitutionsutskottet skulle bli överbelastat av arbete, skulle få för mycket och andra lagutskottet skulle få alldeles för litet arbete. — Det är ju särskilt tillsatt för att behandla sociala lagfrågor. Härtill kommer en omständighet, som efter min mening är synnerligen viktig, men som vice talmannen förklarade sakna betydelse, och det är, att konstitutionsutskottet står alldeles främmande för det slags frågor, som det nu skulle få behandla ifall vice talmannens förslag komme att bifallas. Utskottets medlemmar äro utsedda med hänsyn till helt andra frågor.

Däremot har andra lagutskottets sammansättning bestämts just med hänsyn till önskvärdheten av att få personer, särskilt kvalificerade att behandla frågor av den typ, som innefattas i denna kungl. proposition. Det är alldeles klart, att, om konstitutionsutskottet nu tvingas att taga emot denna proposition, så måste det också taga emot frågor om hälsovård och sjukvård, hela lasaretsstadgan, slakthuslagen och lagen om kommunernas skyldighet att anställa barnmorskor, för att nu endast nämna några frågor. Alla dessa frågor hava hittills efter 1909 behandlats icke av konstitutionsutskottet, utan av lagutskottet, och alltså skulle nu riksdagen slå in på en helt ny praxis. Om man t. ex. närmare betraktar lagen om skyldigheten för kommunerna att anställa barnmorskor, så är denna lag en tydlig kommunal lag efter den definition, som herrar vice talmannen och Trygger anse vara den riktiga. Den innehåller bestämmelser om skyldighet för kommun — stads- och lands- — att anställa barnmorskor och om de löneförmåner, som skola tillkomma dem, samt stadgar att kostnaderna skola utgöras efter enahanda grund, som för kommunalutskylder i allmänhet vore eller kunde vara föreskriven. De motioner rörande ändring i denna lag som väcktes vid 1917 års riksdag hänvisades till lagutskottet, men det är ju uppenbart, att, ifall herr Tryggers tolkning av grundlagen vore riktig denna fråga ovillkorligen skulle gått till konstitutionsutskottet. Men konstitutionsutskottet fick som sagt icke denna fråga under sin behandling och har icke heller förut fått andra dylika frågor utan det är som sagt en helt och hållet ny praxis, man nu vill inleda.

Herr vice talmannen framhöll såsom särskilt vägande den omständigheten, att Kungl. Maj:t i propositionen beträffande förordningen angående fattigvården av 1871 och likaså i den angående förordningen om anställande av distriktsbarnmorskor, som i går remitterades till konstitutionsutskottet, uttryckligen förklarat, att dessa frågor vore av kommunallags natur. Jag tror icke, att man bör pressa dessa ord så starkt, utan härmed torde Kungl. Maj:t endast velat hava sagt, att dessa frågor ha vi icke rättighet att avgöra på grund av konungens ekonomiska lagstiftningsmakt utan de äro frågor, som böra avgöras på samma sätt som kommunallagar nämligen av konung och riksdag gemensamt. Annan betydelse behöver man icke inlägga i dessa ord; och för övrigt de ord Kungl. Maj:t begagnar i sina propositioner kunna väl icke vara avgörande för den ställning, riksdagen bör intaga.

Vidare anförde vice talmannen såsom stöd för talmanskonferensens uppfattning, att konstitutionsutskottet skulle ha denna kungl. proposition, att utskottet i år mottagit två motioner väckta av herr Fant, den ena avseende ersättning åt markegångsdeputerade och den andra ersättning åt skolstyrelse och revisorer beträffande dövstumundervisningen. Det är riktigt, att konstitutionsutskottet mottagit dessa motioner till behandling, men jag kan upplysa kammarerna om, att utskottet samtidigt antecknat i sitt protokoll, att utskottet icke ansåg sig skyldigt att mottaga dem, enär de egentligen föllo utom området för utskottets verksamhet. Att konstitutions-

*Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)*

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

utskottet likväl tog emot dessa motioner berodde på, att man ansåg, att de borde behandlas i sammanhang med ett par andra motioner av herr Fant som även avsågo ersättning till vissa kommunala förtroendemän och vilka oomtvistligt tillhörde utskottets behandling. Av detta skäl och jämväl på den grund att utskottet förut haft till behandling frågor om ersättning till kommunala förtroendemän, fann sig utskottet trots sin principiella ståndpunkt icke böra lämna från sig berörda motioner. Av det faktum, att dessa motioner mottagits, kan man således icke draga några slutsatser till ledning för denna frågas bedömande.

Ett argument, som både vice talmannen och jag tror även herr Trygger berört, är konstitutionsutskottets memorial nr 10 vid 1918 års riksdag, då utskottet mottog den kungl. propositionen rörande anställande av provtaxering. Emellertid vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att denna provtaxering var en förberedande åtgärd till en kommande kommunal beskattningsreform och att det för konstitutionsutskottet var alldeles klart, att den saken, nämligen själva frågan om den kommunala beskattningen, icke kunde genomföras utan att det blev en ändring i de rena kommunalförordningarna. Detta var skälet, varför utskottet bestämde sig för, att denna proposition skulle tillhöra dess behandling, och någon större räckvidd tror jag icke man kan giva detta utskottets yttrande. I likhet med herr vice ordföranden vill jag emellertid framhålla, att, om det skulle vara så att konstitutionsutskottet oriktigt tog emot en kungl. proposition under förra året, detta endast är ett enstaka fall, som icke behöver anses grundlägga någon ny praxis. Men skulle kammaren nu bestämma sig för att återskicka denna kungl. proposition till konstitutionsutskottet, har riksdagen därmed skapat en helt och hållet ny praxis, som fullkomligt strider mot den hittills så gott som undantagslöst tillämpade regel rörande frågor sådana som denna. Jag vill därför ifrågasätta, huruvida det icke skulle vara skäl uti, att kammaren betänker sig noga, innan den bifaller vice talmannens hemställan. Om däremot kammaren nu godkänner utskottets vice ordförandes yrkande och remitterar frågan till lagutskottet bleve konstitutionsutskottet, eftersom andra kammaren redan remitterat propositionen till detta utskott, i tillfälle att i ett motiverat utlåtande avgöra denna fråga; och utskottet bleve även i tillfälle att kunna, såsom jag hoppas och säkert tror, på ett fullt övertygande sätt visa kammaren, att ett förslag av sådan natur som denna proposition innehåller bör hänvisas till lagutskottet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Clasons hemställan.

Herr Trygger: Herr talman! Ett argument, som redan av herr Clason framfördes till förmån för utskottets uppfattning, har blivit än kraftigare betonat av den siste ärade talaren. Han sade nämligen, att, om meningen hade varit, att man i riksdagsordningens bestämmelse om kommunallagarna velat inlägga den betydelse, att det som säges om dem skulle gälla alla kommunala stadganden, alla som

vore av kommunallags natur, man då hade bort göra ett undantag för sådana kommunala stadganden, som äro hänvisade till jordbruksutskottets behandling. Och han fäste särskilt uppmärksamheten på lagstiftningen angående vägar. Man hade således enligt hans mening bort skriva, att konstitutionsutskottet skall handlägga frågor om kommunallagarna med undantag av dem, som hänvisats till andra utskott. Ja, man skulle ju kunna tänka sig, att man bort skriva lagen på det sättet. Men jag tror, att om man gjorde så, finge man förfärligt långrandiga lagar, och man brukar icke eljest skriva så fullständigt. Detta är visserligen ej avgörande, men av betydelse är, att man icke gjort så i ett annat fall, ty i 42 §, där det talas om lagutskottet, står det, att lagutskottet skall behandla »andra lagar och författningar, som stiftas av konung och riksdag samfällt», men det står icke »med undantag av kommunallagar». Det skulle man ju ha skrivit, om man velat tillämpa den sats, som talaren gjorde gällande. Men man hade anledning tro, att det skulle förstås ändå, och att då med avseende på konstitutionsutskottet sagts, att det skulle behandla kommunallagarna, det icke kunde falla någon in att tänka, att därför att kommunallagarna stiftas av konung och riksdag gemensamt, även dessa skulle enligt § 42 behandlas av lagutskottet.

Ang. fråga av vilket utskott en Kungl. proposition bör behandlas.
(Forts.)

Jag vill fästa uppmärksamheten på en annan sak, som jag tror, att konstitutionsutskottet något torde ha förbisett, och det är att frågan här icke gäller, huruvida ett lagförslag möjligtvis skulle kunna behandlas av något annat utskott än konstitutionsutskottet, utan frågan gäller här, huruvida enligt grundlagen konstitutionsutskottet är berättigat att förklara, att den remiss, som skett till detsamma, är felaktig. En lag kan mycket väl vara av den beskaffenheten, att den enligt grundlagens bestämmelser i vissa delar skulle gå till lagutskottet, i andra delar till konstitutionsutskottet, därför att den innehåller såväl kommunalrättsliga som andra bestämmelser. Ja, då ligger avgörandet hos kamrarna. Vilja kamrarna remittera denna lag till lagutskottet, måste det behålla den. Vilja de remittera den till konstitutionsutskottet, har icke konstitutionsutskottet rättighet att återlämna den. Lagenligt kan den remitteras såväl till det ena som det andra utskottet. Sedan står det öppet för utskotten att gemensamt behandla ärendet genom sina delegerade, om så anses lämpligt.

Vad själva frågan om lämpligheten eller svårigheten för konstitutionsutskottet att behandla lagar av beskaffenhet som den förevärande beträffar, tror jag icke att svårigheten är så stor. Emellertid kan, som herr vice talmannen framhöll, denna synpunkt icke vara avgörande. Men det var en annan synpunkt, som den siste ärade talaren gjorde gällande. Han sade, att frågan är tvistig, och det kan man ju i viss mån erkänna, då man har grundlagens ord å ena sidan och å andra sidan vad som föregått införandet av dessa bestämmelser i grundlagen. I denna situation vore det, sade talaren, lämpligt att vi nu gäve konstitutionsutskottet rätt och remitterade frågan till lagutskottet, ty då skulle frågan om remissen komma tillbaka till konstitutionsutskottet, och utskottet finge sedan giva ett domslut mellan de

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

båda kamrarna. Jag måste säga, att om jag vore medlem av konstitutionsutskottet, jag skulle betacka mig för uppdraget att giva ett domslut i en sak, där jag redan som part givit uttryck för en så bestämd uppfattning. Denna fråga är nu i det läge, att den icke lämpar sig för ett sådant domslut. Konstitutionsutskottet är alltför engagerat för att detta domslut skulle få den auktoritet, som vi annars så gärna skulle vilja tillerkänna detsamma. Att vi, som ha en annan uppfattning, skulle lämna denna för att få ett sådant avgörande, är kanske icke heller i övrigt att tillstyrka. Frågan synes böra lösas på det sätt, att konstitutionsutskottet, om det icke anser sig böra behandla detta slags kommunala stadganden, begagnar sig av sitt initiativ och föreslår en grundlagsändring och sålunda på det sättet, om den vinner riksdagens samtycke, åstadkommer det praktiskt lämpliga resultat, som utskottet anser eftersträfvansvärt.

Herr Alexanderson: Herr talman! Saken ligger ju dock i detta fall på följande sätt: För ett antal år sedan utarbetade en kommitté förslag till genomförande av en välbehöfvig och allmänt önskad jämkning i arbetsområdet mellan utskotten. På grundval av dess utlåtande tillstyrkte konstitutionsutskottet och antog riksdagen en ändrad lydelse av bl. a. stadgandena om vad som skall höra till konstitutionsutskottet.

Man vet fullkomligt vid detta tillfälle, vad man vill; man har klart för sig syftet med den företagna ändringen. För att komma till det syftet begagnar man uttrycket »kommunallagarna» i den bemärkelse, vari det allmänt begagnas i dagligt tal av alla människor. Man använder ett uttryck, om vars riktiga förståelse man tror, att det ej gärna kan råda tvivel. Det har blivit i allmänna medvetandet inprägladt, att det är den grupp av lagar från 1862, som reglera den allmänna kommunala organisationen, som utgör kommunallagarna. Gott och väl. Alla förstå vad meningen är. Grundlagsändringen antages och sedermera praktiseras i enlighet därmed en lång följd av år. Under denna praxis finner man, att det lagutskottet fortfarande tillkommande arbetsområdet är så stort, att det föranleder till, att lagutskottet delas upp i två olika utskott. Sedan detta skett, sedan riksdagens arbetsorganisation således grundlagsvägen omdanats under förutsättning att den förra ändringen verkligen innehåller vad den avsåg att innehålla och vad den i stadig praxis ansetts innehålla — då upptäcker någon, att efter hans mening en sträng statsrättslig tolkningsmetod fordrar, att man icke utlägger uttrycket »kommunallagarna» på det sätt, som det utan tvivel från början var menat och som det utan tvivel kan utläggas, eftersom det står i överenssammelse med det vanliga språkbruket. Han upptäcker, att på ett annat ställe i grundlagen finnes använt samma uttryck i ett sammanhang, som enligt hans uppfattning ger vid handen, att *det lagrummet* måste utläggas på ett annat sätt, och så säger han: konsekvensen fordrar, att det utlägges även på det sättet på det här stället!

Man får icke taga någon som helst hänsyn, säger såväl herr vice talmannen som herr Trygger, till, huruvida följden av denna nya tolk-

ning blir, att man kommer till ett resultat, som ingen människa har velat och som måste erkännas sakligt alldeles olämpligt. Kan det verkligen vara så, att en tolkningsmetod, som ger ett sådant resultat, är den riktiga? Kan man icke fortfarande säga sig u lägga grundlagarna efter deras ordalydelse, om man i ett uttryck i riksdagsordningen inlägger den betydelse, som det allmänna språkbruket ger åt ordet och som utan varje fråga varit avsedd att givas åt detta uttryck, då det insatts i grundlagen? För min del tror jag, att den saken är mera otvivelaktig än frågan om vad som egentligen rättsligt bör förstås med uttrycket »kommunallagarna» i § 57 regeringsformen.

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)

Det kan snarare finnas anledning till strid om, huruvida uttrycket *där* har en vidsträcktare eller mer begränsad innebörd. Saken är ju den, att på grund av att Kungl. Maj:ts »ekonomiska» lagstiftningsrätt var så omfattande, grundlagarna ursprungligen, förutom denna ekonomiska lagstiftning, ej räknade med några andra slag av lagar än dels grundlag, dels allmän civil- och kriminallag, dels slutligen kyrkolag. Det har emellertid utan tvivel dels redan från början funnits, men dels framför allt i långt större mått *senare framväxt* en helt annan art av lagar, nämligen de som reglera den enskildes förhållande till det allmänna och som således icke äro civil- eller kriminallag i vanlig mening, men icke heller hava grundlagskaraktär. Detta lagstiftningsområde har ju under decenniernas lopp alltjämt vunnit terräng från den administrativa lagstiftningens område. Vid utformningen av denna lagstiftning har man alltmera begagnat sig av den lokala självstyrelse, som uppkommit, och av dess organ; den har blivit mer eller mindre nära anknuten till vad vi äga av kommunal självförvaltning. Det är *detta* förhållande, att det existerar hela denna grupp av lagar, som icke finnas omnämnda eller i allt fall icke karakteriseras med någon viss benämning i grundlagen, som efter min uppfattning gjort, att man kommit till ett så underligt resultat, som man nu synes beredd att göra. Man har ett behov av att stoppa in dessa lagar i ett visst av de givna facken, och som det frånsett de ursprungliga facken, som uppenbart icke passa, icke finnes annat att tillgå än de senare tillkomna kommunallagarna. anser men sig tydligen böra lägga dem dit.

Men detta leder sakligt till resultat, som bli högst besynnerliga. Då för ett par år sedan förslaget kom upp om delning av lagutskottet, var det allvarligt fråga om att låta uppdelningen emellan de två lagutskotten byggas på den principen, att till det ena lagutskottet skulle föras frågor, som hade varit föremål för lagrådets behandling, och till det andra frågor, som icke hade passerat lagrådet. Undersöker man, vilka dessa andra ärenden äro, skall man finna så gott som genomgående frågor om lagstiftning, där kommunernas eller någon kommunal organisations medverkan toges i anspråk. Den gången stod man således ännu på den ståndpunkten, att man ifrågasatte att låta lagutskottets börda genom att låta ett ur lagutskottet utbrutet nytt utskott taga hand om just den komplex av lagstiftningsfrågor, som man nu med ett penndrag vill föra över till kon-

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

stitutionsutskottet. Det är visserligen sant, att man kom till det resultat att med en dylik fördelning det nya utskottet icke skulle få full arbetsbörda, varför man slutligen beslöt sig för att icke i grundlagen intaga en bestämd fördelningsprincip mellan utskotten, utan låta utskotten fördela arbetet efter lämplighetssynpunkter sins emellan. Men sannerligen denna delning på två utskott hade kommit till stånd, om man annat en sådan revolution i riksdagens arbetsformer, som ovillkorligen skulle bli följden, om Rydins av herr vice talmannen upplästa definition på kommunal lagstiftning skall bli ledande i förevarande hänseende. I så fall skulle under det sista halva dussinet år en lång rad av ärenden, som fallit under lagutskottets behandling, och bland dem de störs a och mest arbetskrävande, ovillkorligen ha överförts till konstitutionsutskottet.

Här har nu herr Trygger gjort gällande, att en hel del av dessa lagar endast delvis gälla sådana fall, då kommunala organisationer tagas i anspråk. I så fall skulle ju endast delvis ärendet höra under konstitutionsutskottets behandling, men den utväg, som i så fall förefaller vara den anvisade och som han också tycktes vilja anvisa, vore ju *samarbete* mellan utskotten i de delar, där deras arbetsområden gripa in i varandra. Men i så fall komma vi ju ur askan i elden — ifall man skulle föranstalta ett arbete av sammansatt konstitutions- och lagutskott i en så ytterst vidsträckt omfattning, som skulle bli en följd av en sådan anordning.

Då herr vice talmannen som ett särskilt argument angav, att kammarerna nu också hade hänvisat lagstiftningen om distriktsbarnmorskorna till konstitutionsutskottet, vill jag erinra, att konstitutionsutskottet ju ännu icke haft tillfälle att yttra sig om vad det tänker om den remissen, och att man väl kan taga för givet, att konstitutionsutskottet intager samma ståndpunkt till den som det intagit i avseende på sinnessjukvårdslagstiftningen. Jag vill slutligen erinra, att det icke är mer än två år, sedan kamrarna läto lagutskottet handlägga motioner angående ändring just i denna lagstiftning om kommuns skyldighet att anställa barnmorska. Även här framträder alltså hurusom man är inne på en helt ny praxis.

Hur man än ser denna sak, kan jag för min del ej finna annat än, att det vore synnerligen olyckligt, om konstitutionsutskottets mening icke skulle bli kammarens. Den omständigheten att andra kammaren har haft en annan s. k. mening, har ju redan belysts till sitt rätta värde av herr Bellinder, som påpekat, att konstitutionsutskottets medlemmar ej kände till, att saken skulle förekomma och därför icke voro närvarande för att yttra sig i frågan, som således kan sägas helt överrumplingsvis ha blivit beslutad i andra kammaren.

Nu har senast herr Trygger velat göra gällande, att konstitutionsutskottet skulle bli domare i egen sak, ifall första kammaren godtager utskottets mening och följden av de båda kamrarnas intagande av motsatta ståndpunkter blir, att konstitutionsutskottet får avgöra saken. Ja, men i alla fall blir det ej mera händelsen, än vad grundlagen förutsatt, som det riktiga och normala; ty enligt grundlagen gäller det ju, att, om den ena kammaren hänvisar ett ärende till konstitu-

tionsutskottet och den andra kammaren samma ärende till ett annat utskott, konstitutionsutskottet har att utöva detta domarvärv. Således ligger häri ingen anledning för kammaren att underlåta att handla på det sätt kammaren finner riktigt.

Man har slutligen sagt oss, att vi skulle komma ur de praktiskt bedrövliga resultat, som denna nya praxis skulle medföra, genom att konstitutionsutskottet föresloge och riksdagen, som man finge hoppas, antoge en lagändring, som klargjorde förhållandet. Ja, men för det första *dröjer det*, innan denna grundlagsändring kan komma till stånd, och under tiden skulle vi lida under detta tillstånd. Och för det andra tager jag mig friheten tro, att det blir ganska vanskligt att formulera den ifrågasatta grundlagsändringen på ett sätt, som kommer att bli tillfredsställande, allra helst för den något grann-tyckta tolkning, som man nu tycks vilja göra gällande. Att draga upp gränserna, att giva uttryck åt det, som hittills ansetts gälla, med ett annat formuleringssätt än detta enkla uttryck »kommunallagarna», som man nu begagnar, — det torde nog komma att erbjuda väsentliga svårigheter. Även ur den synpunkten synes det mig, herr talman, såsom i allo lyckligast, om den hittillsvarande, jag vågar påstå, fullkomligt stadiga praxis finge fortvara.

*Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.
(Forts.)*

Jag kanske slutligen får taga upp ett argument, som vice talmannen tycktes göra gällande, nämligen att Kungl. Maj:t skulle i den kungliga propositionen rörande barnmorskelagen angivit denna lagstiftning såsom varande av kommunallags natur. Det förhåller sig naturligtvis först och främst så, att det beteckningssätt Kungl. Maj:t i propositionen använt, ju icke kan ha någon betydelse för riksdagen i förevarande avseende. Men Kungl. Maj:t har väl vidare endast velat säga, att Kungl. Maj:t icke tilltror sig i administrativ väg kunna åstadkomma en lagstiftning såsom den förevarande, utan att den är av beskaffenhet, att den bör av konung och riksdag gemensamt åvägbringas. För att uttrycka detta har Kungl. Maj:t använt orden, att lagstiftningen delvis synes vara av kommunallags natur; detta förhållande torde återigen sammanhånga med den av mig tidigare påpekade egendomligheten, att våra nuvarande grundlagar sakna en beteckning för den lagstiftning, som skall företagas av konung och riksdag gemensamt, utan att likvisst vara vare sig civil-, kriminal- eller grundlag. Jag tror således icke, att man härav kan draga några som helst slutsatser, och detsamma gäller nog angående det exempel, som anförts rörande 1871 års fattigvårdslagstiftning. Även där användes nog uttryckssättet för att ge tillkänna, att en lagstiftning enligt då rådande uppfattning icke kunde komma till stånd annat än genom beslut av konung och riksdag gemensamt.

Jag ber alltså att få instämma i den uppfattning, som framställts av konstitutionsutskottets vice ordförande.

Herr Mannheim: Jag har tillåtit mig begära ordet igen för att besvara en invändning, som herr Trygger gjorde i anledning av mitt förra yttrande.

Ang. fråga av
vilket utskott
en Kungl.
proposition
bör behandlas.

(Forts.)

Jag ville däri göra gällande, att det av grundlagens ord framgår, att lagstiftaren icke har avsett att giva konstitutionsutskottet alla kommunallagar till behandling i den vidsträckta bemärkelse, som nu ifrågasatts. Jag anförde som stöd härför, att i grundlagen lagar angående vägar hänvisats till jordbruksutskottet, och jag ville framhålla, att lagstiftarna borde ifall meningen hade varit den, som herr Trygger ville göra gällande, hava efter ordet »kommunallagarna» gjort ett tillägg av exempelvis följande lydelse: »i den mån de icke blivit hänvisade till annat utskott». För att gendriva detta uppläste herr Trygger en del av § 42 och framhöll, att lagutskottet enligt densamma hade att meddela utlåtanden och avgiva förslag rörande frågor om »stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av civil-, kriminal- och kyrkolag, likasom ock av andra lagar och författningar, som stiftas av konung och riksdag samfällt», och där står intet undantag, förklarade han. Jo, herr Trygger, det gör det, men herr Trygger läste icke upp hela paragrafen. I början står det, att »Lagutskottet skall meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av de, såsom icke tillhörande annat utskotts behandling, från kamrarna dit hänvisade frågor» etc. Alltså innehåller denna paragraf just ett stadgande av den natur, jag härovan avsett. Herr Trygger påminte oss om att, när vi tolka grundlagarna, vi böra tolka dem efter ordalydelsen. Och detta är nog så riktigt. Men i detta fall ha vi också följt den maningen, vilket nog blir klart blott man först tager riktigt reda på ordalydelsen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Trygger:

Herr Clason:

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av föreliggande memorial yrkats, dels, av herr Clason, att den ifrågavarande propositionen skulle hänvisas till behandling av lagutskott, dels ock, av herr vice talmannen, att kamraren skulle, med vidhållande av sitt förut fattade beslut att berörda proposition skulle behandlas av konstitutionsutskottet, förklara, att propositionen följaktligen skulle återlämnas till sistnämnda utskott.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr vice talmannens yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr vice talmannens yrkande i anledning av konstitutionsutskottets memorial nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Clasons yrkande i frågan.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda: *Ang. fråga av vilket utskott en Kungl. proposition bör behandlas.*

Ja — 14;

Nej — 53.

(Forts.)

Föredrogs ånyo lagutskottens memorial nr 1, i anledning av remiss från andra kammaren av en av herr Vennerström m. fl. väckt motion.

Om återlämnande från lagutskottet av en dit remitterad motion.

Förevarande memorial lydde sålunda:

»Från riksdagens andra kammare har till behandling av lagutskott hänvisats en av herrar Vennerström, Johansson i Sollefteå, Hansson i Rättvik, Berglund, Verner, Alvin, Ericson i Funäsdalen, Lövgren i Nyborg, Hage och Karlsson i Sandviken inom andra kammaren väckt motion, nr 179, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en folkomröstning till uttrönande av huruvida folket önskar den monarkiska statsförfattningens bibehållande eller införande av republik.

Då denna motion angår ett ärende, som icke synes tillhöra lagutskotts behandling, få utskotten, enligt vid gemensamt sammanträde fattat beslut, med stöd av § 7 i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter hemställa, att ovannämnda motion nr 179 må till riksdagens andra kammare återlämnas.»

Herr vice talmannen: Detta memorial har varit under behandling i talmanskonferensen, där man ansett, att ifrågavarande motion borde behandlas av konstitutionsutskottet. Med anledning härav hemställer jag, att första kammaren måtte lägga memorialet till handlingarna under förklaring att den anser, att motionen bör behandlas av konstitutionsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskotten i nu föredragna memorial hemställt, med förklarande att ifrågavarande motion vore av beskaffenhet att böra överlämnas till konstitutionsutskottet.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1920 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
Kungl. hov-
och slotts-
staterna.*

Punkten 8.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att samtliga de ordinarie anslag under första huvudtiteln, vilka icke i utlåtandet blivit särskilt omförmälda, måtte i riksstaten för år 1920 upptagas med oförändrade belopp.

Herr Ström: Herr talman! Jag hade tänkt att vid denna punkts behandling få närmare ingå på frågan om vårt statsöfver-
skick, men då det föreligger en särskild motion, väckt i andra kammaren, som går ut på just detta och som kommer till behandling längre fram under riksdagen, kommer frågan om monarkisk eller republikansk statsförfattning att då av riksdagen närmare behandlas.

Under sådana förhållanden anser jag, att själva den principdebatt i denna fråga, som eljest vid denna punkt skulle kunna förekomma, kan anstå, och jag vill därför endast såsom ett principuttalande för den republikanska statsformen be att vid denna punkt få yrka avslag på den ifrågakvarande framställningen från utskottets sida.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1920 tredje huvudtitel innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17—19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen, att ordinarie anslaget hemliga utgifter, nu uppgående till 120,000 kronor, skulle från och med 1920 höjas med 50,000 kronor till 170.000 kronor.

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.*

Utskottet hade under nu föredragna punkt yttrat:

»Anslaget till hemliga utgifter, vilket sedan 1915 utgått med 120,000 kronor har under de sista åren visat sig otillräckligt, så att det varit nödvändigt att i ej ringa grad inskränka de utgifter, för vilka anslaget är avsett. Enligt verkställd beräkning är en ökning av

Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)

anslaget för de närmaste åren med åtminstone 50,000 kronor synnerligen önskvärd, varigenom anslaget skulle uppbringas till 170,000 kronor. Å tilläggsstat för innevarande år har jämväl äskats ett belopp av 50,000 kronor för samma ändamål.

Utskottet har ansett sig böra tillstyrka den ifrågasatta förhöjningen av detta anslag och får alltså beträffande 1920 års stat hemställa, att ordinarie anslaget hemliga utgifter, nu uppgående till 120,000 kronor, må från och med 1920 höjas med 50,000 kronor till 170,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *A. C. Lindblad*, *C. G. Ekman*, *J. Olofsson* i Digernäs, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *S. Bengtsson* i Norup och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort äga följande lydelse:

»Utskottet finner sig av principiella skäl icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om ökning av anslaget till 'hemliga utgifter' oförändrat. Ett beslut i enlighet med detta förslag synes nämligen, särskilt i betraktande av den i motiveringen gjorda anvisningen om behovet för 'de närmaste åren' icke vara väl förenligt med den pågående och enligt utskottets förmenande önskvärda utveckling, som söker begränsa och efter hand avlägsna det 'hemliga' förfarandet i det internationella umgänget. Även om vårt land icke kan i mera avsevärd grad påskynda denna utveckling, synes det dock icke böra ställa sig skenbart främmande för densamma genom att för egen del öka anslaget till 'hemliga' utgifter. Från denna utgångspunkt skulle det ligga närmast till hands att ifrågasätta, icke blott att de nu föreslagna ökningarna på såväl 1919 års tilläggsstat som på 1920 års stat icke bifallas, utan även att en nedsättning i förut utgående anslag av denna art företages. Då emellertid dispositioner kunna tänkas vidtagna, som genom en dylik omedelbar tillämpning av utskottets uppfattning kunde vålla olägenheter, har utskottet funnit sig böra stanna vid att avstyrka ökningen för år 1920. Skulle de ändamål, för vilka denna ökning är avsedd, likväl påkalla ekonomiskt understöd, lärar tiden medgiva, att Kungl. Maj:t därtill äskar särskilt anslag.

Utskottet har alltså ansett sig böra avstyrka den ifrågasatta förhöjningen av detta anslag på 1920 års stat och hemställer, att ordinarie anslaget till hemliga utgifter må i riksstaten för år 1920 upptagas med oförändrat belopp, 120,000 kronor.»

Herr *Ekman*, *Carl Gustaf*: I den nu föredragna punkten har Kungl. Maj:t, såsom av det nyss upplästa framgår, äskat, att det ordinarie anslaget för hemliga utgifter, nu utgörande 120,000 kronor, må från och med 1920 höjas med 50,000 kronor till 170,000 kronor.

Vid utskottets hemställan om bifall till detta äskande har, såsom herrarna finna, fogats en reservation, vari hemställes, att anslaget må i fortsättningen utgå med samma belopp som hittills. Reservationens skiljaktighet från majoritetens hemställan hänför sig i

detta fall icke främst till sparsamhetssynpunkter och ekonomiska hänsyn, utan till rent principiella betänkligheter emot bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Reservanterna finna det nämligen önskvärt, att man i detta sammanhang bestämt och tydligt uttalar den meningen, att man också hos oss hyser livlig sympati för en utveckling, som går ut på att i förhållandet mellan de olika folken en mera förtroendefylld öppenhet må göra sig gällande än som hittills varit fallet. Och de befara, att ett bifall från utskottets sida till en ökning i anslaget — som, enligt Kungl. Maj:ts mening, vilken mening också upptagits av utskottsmajoriteten, torde bli behöflig åtskilliga år framåt — skulle kunna misstydvas så, som om man å vår sida skulle stå främmande och i viss mån likgiltig för en sådan utveckling inom det mellanfolkliga umgänget.

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Nu skulle gentemot vad reservanterna anfört kanske kunna sägas — vad också yttrats i utskottet — att ett dylikt ståndpunkttagande just bort föranleda, att yrkandet innebure en mera omedelbar och direkt minskning av det anslag, som nu är i fråga. Reservanterna hava emellertid ansett, att ett markerande av den uppfattning, som reservanterna velat giva uttryck åt, icke bort ske på sådant sätt, att det försvårades för Kungl. Maj:t att bestrida utgifter till de ändamål, om vilka det här kan vara fråga. Om bland dessa ändamål ingå sådana, som kanske med större skäl borde framföras på annat sätt och i annan ordning, med angivande av ändamålets art och beskaffenhet, och det därför för år 1920 enligt regeringens mening skulle behövas ett sådant anslag, som den här ifrågasatta ökningen avser att täcka, så lämnar ju också den form, reservanterna givit sitt yrkande, tillfälle att på annat sätt framkomma med hemställan i sådant syfte. Då det förslag, som reservanterna sålunda förorda till antagande, ingalunda försvårar ett bestridande av utgifter för önskvärda ändamål, om vilket här kan vara fråga, utan endast understryker på ett, såvitt jag förstår, lämpligt sätt, att också hos oss intresset är synnerligen starkt för att i förhållandet mellan de olika folken det hittillsvarande hemliga förfarandet beskäres så långt som möjligt, så förefaller det mig, som om också denna kammare skulle kunna bifalla vad reservanterna hemställt. Och detta så mycket hellre som, icke blott från regeringens sida, utan även från alla politiska partiers sida gång på gång betonats att man är sympatiskt stämd för en sådan utveckling av förhållandet nationerna emellan, som reservanterna velat främja. Den senast offentliggjorda programförklaringen från ett politiskt parti, allmänna valmansförbundets i går kungjorda programdeklaration, understryker ju mycket starkt, att offentlighet bör vila i största möjliga utsträckning över förhållandena mellan de olika folken. Jag finner det därför egendomligt, att icke från detta förbunds sida någon som helst röst höjts inom statsutskottet för ett bifall till ett förslag, som just åsyftar att i handling realisera vad man programledes har förklarat sig sympatisera med.

Jag ber, herr talman, få hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Om jag fattat reservanternas rätt, hava de med sin reservation velat ådagalägga sina sympatier för de öppna förhandlingarna nationerna emellan eller med andra ord sin motvilja mot den hemliga diplomatin. Enligt min mening är det emellertid ett olämpligt tillfälle de valt för en sådan opinionsyttring. Om en meningsyttring skall göras därutinnan från riksdagens sida, synes mig att detta bör ske under andra, mera imponerande former. Reservanternas gå för övrigt på ackord med sig själva ifråga om den princip de vilja opiniera för, genom att bevilja vad Kungl. Maj:t äskat för 1919 och i fråga om 1920 inskränka sig till att nedpruta beloppet från av Kungl. Maj:t begärda 170,000 till 120,000 kronor. Men icke nog härmed — reservanternas hava själva medgivit, att förhållandena kunna utveckla sig så, att det blir erforderligt att bevilja ytterligare medel även för år 1920. Det är då endast att skjuta på framtiden en utgift och sålunda i viss mån bryta emot den princip i fråga om statsregleringen, som åtminstone den siste ärade talaren är en mycket varm förespråkare för, och detta med rätta, nämligen att man skall sörja för att varje årsbudget blir ordentligt uppgjord och icke något skjutes på framtiden.

De utgifter, som det här är fråga om, äro för övrigt endast till namnet hemliga. Det är icke den hemliga diplomatiens kärna man träffar genom att neka detta anslag på 50,000 kr. Den hemliga diplomatin, som man med rätta opponerar sig emot, är något helt annat än det, vartill detta anslag användes. De personer, som för gjort arbete eller gjorda tjänster komma i åtnjutande av gottgörelse från dessa medel, de räknas nog icke såsom diplomater. Varje land får nu mer än någonsin för tillvaratagande av sina intressen i främmande länder bedriva upplysningsverksamhet och propaganda på olika sätt, men det är varken nyttigt eller nödvändigt att detaljerat lägga allt inför offentligheten av vad som härutinnan åtgöres. Vårt land har icke minst varit utsatt för oriktiga framskallningar och beskyllningar i andra länder, och intet borde vara att invända emot att en sådan trafik vederlägges. Endast detta motiverar väl den anslagshöjning som nu begäres.

När man skall gå till attack mot den hemliga diplomatin, skall det efter min mening ske i en annan form och i en annan ordning än genom att följa reservanternas i deras yrkande på den nu föredragna punkten.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag tänkte endast instämma i reservantens anförande, men då jag fick veta, att det icke är brukligt i denna kammare, utan att man här bör vidlyftigare upptaga kammarens tid, har jag själv begärt ordet. Jag är därtill så mycket mer föranledd, som den siste talaren klandrade reservanternas, emedan de icke gått tillräckligt långt med sina utgångspunkter. Då blev jag även något betänksam mot själva reservationen.

Jag vill bara i största korthet säga, att jag i olikhet mot vad den siste ärade talaren antydde finner reservanternas reflexioner vara

framställda på rätt plats och i rätt sammanhang ty det kan väl icke vara i överensstämmelse med det av demokratien så många gånger utlovade upphävandet av hemlighetsmakeriet, att överallt, när demokratin väl kommer till makten — jag svarar icke för någon slags demokrati, utan jag tror, att det är likadant överallt — alla dessa löften, som man avgav under opposition, bliva bara luft och såpbubblor, som blänka ett ögonblick i solen och sedan försvinna. Så har det också enligt min uppfattning gått med de motioner rörande utrikespolitiken, som undertecknats av medlemmar av den nuvarande ministären. Jag tillät mig anföra några exempel under remissdebatten.

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Om man nu har sådana föregående, skulle man väl i en punkt som denna vid framläggandet av en proposition, taga sig en verklig funderare, om icke också detta är ett tillfälle, där man kan bryta med det föregående. Då är väl den första fordran, som man bör uppställa på sig själv, att låta riksdagens ledamöter få någon hum om vad det egentligen är som avses med detta anslag. Det finns visserligen mycket under förberedande underhandlingar, som jag medger, icke kan blottas, förrän dessa blivit avslutade. Men det skall åtminstone givas något skäl för vad som ligger under ifrågavarande sekretess. Och när den siste talaren säger: här är det icke hemlig diplomati, utan något ännu anspråkslösare, något rent underjordiskt arbete, kanske politiska agenter, som stå sämre i kurs och anses ha mindre officiell och god karaktär än den hemliga diplomatien, då blir man ännu mer betänksam. Åtminstone borde väl statsutskottets medlemmar kunna försäkra oss, att de inhämtat något, och kunna betyga på sin auktoritet, att anslaget är ofarligt, och att det på samma gång är nödvändigt, att det hålles hemligt.

Om man vill vara »vederhäftig», som det heter, så vet jag icke, på vilket ben jag skall stå, då man icke känner, vad det här handlar om, om det äskade behövs eller icke, ty vi stå här som femte hjul under vagnen och få icke pröva förhållandena. Då vet jag icke, herr talman, vad jag skall yrka, men för att giva uttryck åt den opinion jag har, yrkar jag avslag å hela anslaget.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Utskottets talesman gav uttryck åt den uppfattningen, att när man skulle opiniera för ett mera öppet förfarande, ett mera förtroendefullt förhållande i umgänget mellan nationerna, så bör det ske genom mera storslagna yttringar än den, som ligger i att motsätta sig en ökning av anslaget på denna punkt. Ja, däri kan jag giva honom rätt, att det är önskvärt, att så sker. Men det kan väl icke vara lämpligt och riktigt, att storslagna viljeyttringar i det avseendet komma att stå i direkt strid med mindre framskjutna sådana, vilket åtminstone tolkningsvis kan inläggas i beslut om att vårt land ökar anslaget till hemliga utgifter. Det är för att bringa jämväl denna punkt i budgeten i överensstämmelse med den av denne talare återopade allmänna uppfattningen, som reservanterna funnit sig böra på ett varsamt sätt yrka avslag på en ökning för år 1920.

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Om det vidare är riktigt, som den talaren yttrade, att de ändamål, vilka det här gäller, endast till namnet äro hemliga, då finns, såvitt jag förstår så mycket mindre anledning att bibehålla ett förfaringssätt som möjligen kommer att missuppfattas såväl inom som utom landet. Däri ligger väl den starkaste möjliga argumentation för att man förfar på sådant sätt, som reservanterna hava föreslagit. Och jag har svårt att förstå det klander, som skulle riktas mot att vi därvid gå fram på sådant sätt, att regeringen icke i någon mån behöver komma i förlägenhet eller att däri kan utläsas något som helst misstroende mot regeringen i och för sig, utan endast en önskan om ändring i den form för anslag det nu gäller.

Det borde, förefaller det mig, tilltala den talaren alldeles särskilt, att man går fram på den linjen. Och det är för att undvika, att man skall kunna ur praktiska synpunkter motsätta sig den opinionsyttring, som ligger i ett bifall till reservationen, som vi format vårt förslag såsom fallet är. Jag tillåter mig därför icke minst på grund av den indirekta motivering som statsutskottets målsman verkligen förebragt för ett bifall till reservationen, att fortfarande hemställa om bifall till denna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Hellner: Jag har tyvärr icke varit i tillfälle att följa diskussionen rörande denna punkt i denna kammare, emedan jag var upptagen av diskussionen i andra kammaren. Jag kan därför icke yttra mig om annat än den skriftliga reservation, som är avgiven.

Som kammaren behagade finna, har denna reservation icke egentligen riktat sig mot behövligheten av de utgifter, som skulle bestridas med dessa medel, utan endast däremot, att de hava i staten uppförts som hemliga och icke uppförts under en rubrik, som anger ändamålet med deras användning. Med anledning af detta får jag lov att erkänna, att när jag tillträdde posten som utrikesminister och fick kännedom om användningen av de hemliga utgifterna, gjorde jag beträffande en del av dessa den reflektionen, att jag icke kunde förstå, varför dessa skulle uppföras som hemliga utgifter. Man gav mig på vederbörligt håll i utrikesdepartementet en förklaring, som onekligen innebar vissa skäl för det och som hade till följd, att jag lät mig nöja och lät det fortgå, som det har gått hittills.

Jag vill emellertid härmed förklara, att jag för min del är fullt beredd att taga i övervägande att låta dessa utgifter till en del, som jag antydde brytas ut ur den rubrik, under vilken de nu stå, och uppföras under en titel, som anger ändamålet. Däremot finns det en annan del av anslaget, om vilken jag har den bestämda uppfattningen, att detta icke skulle vara lämpligt och önskvärt. Jag vill också påpeka för herrarna, att denna titel i viss mån ersätter en titel, som finns i alla andra departement men som icke finns i utrikesdepartementet, nämligen s. k. extra utgifter. För sådana har icke utrikesdepartementet något särskilt anslag, utan man har tagit ur det anslag, varom här är fråga. Detta är dock en ganska ringa

del, och till öfvervägande del äro utgifterna av den art, att de lämpligast böra kvarstå under rubriken hemliga utgifter.

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Herr Bergman: Herr talman! Detta anslag var för icke så synnerligen lång tid sedan mycket obetydligt. Det uppgick icke ens till tiotusen kronor. Sedan höjdes det ju så småningom, men ännu år 1900 var anslaget blott 9,400 kronor. Under den korta tid, som förflutit sedan dess, har det alltså på ett synnerligen kraftigt sätt förkovrats, uppenbarligen i långt högre grad än som motsvarar den allmänna ekonomiska nivåförhöjningen sedan dess. Perioden 1876—1896, under hela tjugu år, stod det vid 14,000 kronor. Det var visserligen högre än år 1900, men det berodde på att det var en norsk andel, som ingick i det. Norska stortinget ville emellertid icke längre bidraga; från år 1897 kvarstod endast det svenska anslaget, som utgjorde den nyssnämnda summan 9,400 kronor. Sedan höjdes summan 1901 till 20,000 kronor, 1906 till 40,000 kronor och 1909 till 80,000 kronor. För närvarande utgör den 120,000 kronor, och nu begäres en ytterligare stegring till 170,000 kronor. Således under den korta tiden från 1900 en höjning från 9,400 till 170,000 kronor.

Det är verkligen en kraftig förkovran, och det är tydligt, att det har försiggått en utvidgning av området för denna okontrollerade verksamhet, samtidigt med att under samma tid kravet på avlägsnandet av de hemliga metoderna har gjort sig allt starkare gällande. Det råder ingen överensstämmelse, förefaller det, mellan dessa tendenser. Å ena sidan kräver man från demokratiens sida; bort med hemlighållandet, låt ljuset falla över statens åtgöranden även på detta område! Men å andra sidan kräver en demokratisk regering ett så väsentligt ökat anslag till utgifter, som undandraga sig statsmakternas vanliga kontroll.

Det var ju synnerligen glädjande att höra från hans excellens herr utrikesministern, att han i princip, som det synes, delar den uppfattningen att man bör vidtaga en förändring i detta avseende och åtminstone till en del göra dessa anslag offentliga. Om det är riktigt, som angavs av statsutskottets ordförande för en stund sedan, att dessa utgifter till väsentlig del gälla upplysningsverksamhet i Sveriges intresse i utlandet, så är det svårt att inse, varför icke på vanligt sätt ett öppet anslag kan beviljas till ett så lojalt och av alla, även utlänningarna, mycket väl förstått ändamål, i stället för ett hemligt anslag. I Danmark har nyligen regeringen propulerat anställande av pressattachéer vid de utländska beskickningarna. Det är en riktig väg. På det viset blir det ju också ett offentligt anslag. Det är ju en synnerligen lämplig utveckling av diplomaten att den får som en viktig uppgift att upplysningsvis genom pressen göra vederhäftig propaganda för det egna landets intressen. I Amerika anslår man betydande medel för sådana ändamål. Sedan lång tid tillbaka har man där gått helt öppet tillväga. Jag vet ej om det finns hemliga fonder där också, men jag vet åtminstone, att för det ändamål, som nu är på tal, medel anslås utan förhemligande nämligen till vad man där kal-

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

lar »committee on public information». Det förefaller, som om man skulle kunna slå in på en liknande väg även i Sverige.

Jag förstår visserligen väl, att vissa ärendens lyckliga gång kan gagnas genom att de icke i förtid bliva utsatta för offentlighet. Det är nog ingen, som bestrider detta. Men detta är en helt annan sak, såsom också påpekades av herr Lindhagen. Därtill finnes ju exempelvis hemliga utskottet som en form för folkrepresentationens kontroll över bland annat utrikespolitiken, men såvitt av handlingarna här framgår, äro dessa nu ifrågavarande utgifter undandragna även hemliga utskottets kontroll. Ett utvidgande av ett sådant secretissimum förefaller alldeles otidsenligt. Men å andra sidan förefaller det fullkomligt riktigt att, som reservanterna här gjort, skrida till den omläggning, de önska, på ett så varsamt sätt, som de nu hava föreslagit, för att icke för närvarande bereda regeringen några svårigheter, och jag ber därför att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Kvarnzelius: Jag skall be att med några ord få komplettera den historik, som den siste ärade talaren lämnade. År 1914 ökades anslaget med 50,000 kr. Då voro åtskilliga av dem, som nu reserverat sig, också medlemmar av statsutskottet utan att då reservera sig. Anledningen känner jag icke närmare, men då lämnades anslaget till en högerregering, som åtminstone från reservanternas sida icke borde mötas med större förtroende än den regering, som för närvarande får anslaget om hand.

Dessutom ber jag med anledning av vad som förekommit under debatten att få fästa uppmärksamheten på att höjningen nu i anslaget med 50,000 kr., icke är avsedd att i någon mån utvidga området för den hemliga diplomatien, utan förnämligast är föranledd av den prisstegring, som gjort sig gällande på alla områden och även på detta. Det blir sannolikt i alla fall endast i ytterst begränsad omfattning som den verksamhet, varför kostnaden bestrides med detta anslag, hädanefter kan bedrivas. Man behöver endast göra en jämförelse mellan vad man före krigets utbrott fick för penningarna och vad man nu får för att få den saken klar för sig. Att påstå att utskottet, när det tillstyrker detta förslag, vill understödja ett utvidgande av den hemliga diplomatien, är således alldeles misslyckat och felaktigt. Utskottet har ansett, att utgifterna äro av behovet påkallade för tillvaratagandet av vårt lands intressen, och intill dess det kommer ett förslag att uppföra anslaget i annan ordning, där det slipper hava denna hemliga karaktär, vilket förslag jag skall hälsa med glädje, har jag ansett mig förpliktad tillstyrka vad Kungl. Maj:t nu äskat. Gärna skall jag emellertid medverka till att ifrågavarande anslagsbelopp uppföres under en rubrik, som angiver, för vilket ändamål det skall användas.

Jag nödgas emellertid nu, så länge icke något annat förslag föreligger, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag måste uttala min förvåning över den siste ärade talarens försök att göra reservanternas hem-

*Ökning
av anslaget
till hemliga
utgifter.
(Forts.)*

ställa i detta fall till en hållning, som äger karaktären av ett misstroendevotum eller ett förtroendevotum. Reservante na hava uttryckligen skrivit sin reservation så, att envar kan förstå, att däri icke ligger någonting sådant och vi hava ytterligare i diskussionen klargjort denna vår uppfattning. Det är rent sakliga hänsyn, som hava betingat vår ståndpunkt.

Jag vill också säga det, att jämföra vad som hände 1914 och vad som sker nu, så har sedan dess förekommit en utveckling, som gör ett fortsättande på den väg, som vi voro inne på 1914, än mindre motiverad än vad då var fallet. Det är på åtskilliga områden, som den siste talaren med anledning av vad som skett sedan 1914 nu är villig att vidtaga åtgärder, som stå i klar och rak strid mot vad han då medverkade till. Därför torde det vara rimligt om jag anhåller, att även denna fråga och reservanternas ståndpunkt måtte bedömas enbart efter sakliga grunder och med hänsyn till de förhållanden, som nu föreligga.

Nu skulle jag emellertid vilja säga, att efter den förklaring, som givits här av hans excellens herr utrikesministern, reservanterna kunna anse, att i stort sett deras önskningsmål är nått. Man kommer uppenbarligen att förfara med detta anslag så, att de missstyrdningar och den misstolkning, som ett bifall till utskottets förslag lätteligen kan föranleda, sannolikt komma att undvikas. Efter denna förklaring kommer åtminstone icke jag att påkalla votering i denna punkt, då som sagt vi i varje fall synas hava uppnått vad vi velat med reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å nu förevarande punkt yrkats: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o att utskottets hemställan skulle avslås.

Vid sedermera i enlighet härmed gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Punkterna 31 och 32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tillägsstatens för år 1919 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7 och 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 60, angående förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott.

Herr *Asplund* väckte en motion, nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919.

Motionen hänvisades till konstitutionsutskottet.

Upplästes följande till kammaren ankomna dödsbevis:

Härmed intygas, att ledamoten av riksdagens första kammare *Abraham Hugo Fahlén*, Sollefteå, avlidit i Stockholm den 3 febr. 1919 kl. 8,50 f. m., 53 år och 6 månader gammal. Dödsorsak: artérioskleros.

Stockholm den 5 febr. 1919.

I. Hedenius,
Överläkare.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta underdånig skrivelse med anmälan om den genom herr Fahléns död uppkomna ledigheten inom kammaren, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående utredning i fråga om lagstiftning i visst syfte beträffande försäljning av jord till småbruk;

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående beredande av mera betryggande skydd för får på betesmark mot kringströvande okynneshund m. m.; samt

nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om skydd för fastighetsägare på landet mot störande och stojande tillställningar i omedelbar närhet av hans hem.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Kjellgren* fr. o. m. den 6 t. o. m. den 14 innev. febr. och
» *Asplund* » » 8 » » 19 » »

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 2 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 7 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 58, angående beredande av medel för färdigställandet av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister; samt

nr 62, angående driftkostnader under år 1920 för statens domäner.

Justerades protokollen för den 31 nästlidne januari samt den 1 och 4 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 1—4.

Efter föredragning av de vid sammanträdets början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionen nr 58 till statsutskottet och propositionen nr 62 till jordbruksutskottet.

Begäran att få
framställa
interpellation
i fråga om
behandling av
finska
politiska flyk-
tingar.

Herr *Lindhagen* erhöll på begäran ordet och yttrade: Till Sverige har på senare tider inkommit och inkomma fortfarande åtskilliga finska undersåtar utan att vara vederbörligen dokumenterade. De hava bestått av arbetssökande, av ynglingar som sökt undkomma den finska värnplikten samt slutligen av politiska flyktingar.

Till de sistnämnda bör enligt internationell sed beredas någon asylrätt, och svenska regeringen har icke heller ställt sig främmande för en sådan hänsyn. Emellertid äro myndigheterna icke lika färdiga med en sådan uppfattning och, trots erinringar antagligen från vederbörande statsdepartement, är de finska politiska flyktingarnas ställning särdeles osäker och underkastad mångskiftande behandling. Det senare visar sig ock, när de för erhållande av arbete måste byta vistelseort.

Såsom ordförande i en svensk kommitté för lämnande av bistånd åt dylika flyktingar tillåter jag mig därför anhålla om kammarens tillstånd att få till civilministern framföra följande spörsmål:

Kan det förväntas, att regeringen till undanröjande av den skiftande behandling, som från myndigheternas sida kommer finska politiska flyktingar till del, ville bereda dessa flyktingar större trygghet och mindre svårigheter genom att utfärda effektiva tillsägelser om en likformig och hänsynsfull behandling av desamma?

*Begäran att få
framställa
interpellation
i fråga om
behandling av
finska
politiska flyk-
tingar.*

(Forts.)

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Fortsatt ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Söderberg till den 18 innevarande månad.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e.m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.